

Prof. dr. Edina Solak
Filozofski fakultet Univerziteta u Zenici

Doc. dr. Mirza Bašić
Filozofski fakultet Univerziteta u Zenici

Amina Hadžimejlić, MA

UDK 811.163.4*3'367
DOI 10.57136/2744-2500.2023.18.18.57
Izvorni naučni rad

O SEMANTIČKOME POTENCIJALU PROŠIRENIH GLAGOLSKIH ADVERBIJALA UZROČNOGA ZNAČENJA S POSTPOZICIJAMA¹

SAŽETAK

Postpozicijske skupine u kojima postpozicija *için* (*za, radi, zbog*) ili *dolay* (*zbog*) ima funkciju postpozicijskoga člana jesu sintaksičke konstrukcije kojima se može iskazivati značenje uzroka. U takvim adverbijalnim skupinama uzroka funkciju leksičkoga jezgra preuzima imenska skupina koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice s finitnim predikatom i u kojoj funkciju upravnoga člana obavlja glagolska imenica na *-DIk / -(y)AcAk*. Cilj rada jeste analizirati gramatičke i značenjske osobitosti postpozicijskih skupina kojima se iskazuje značenje uzroka u savremenome turskom jeziku. Rad se bavi i značenjski bliskim sintaksičkim konstrukcijama u bosanskome jeziku. Takvom se analizom nastoji ukazati na sintaksičke konstrukcije kojima se iskazuje uzročno značenje u turskome i bosanskome jeziku, koji su genetski i tipološki različiti jezici.

Ključne riječi: postpozicije, postpozicijske skupine, *için* (*za, radi, zbog*), *dolay* (*zbog*), značenje uzroka

- 1 Ovaj rad predstavlja djelimično izmijenjeni i dopunjeni oblik jednoga poglavlja magistarskoga rada *Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja u romanima Kemala Tahira*, koji je kandidatkinja Amina Hadžimejlić odbranila na Filozofskome fakultetu Univerziteta u Zenici 10. 11. 2022. godine pred komisijom koju su činili prof. dr. Edina Solak, prof. dr. Adnan Kadrić i mentor doc. dr. Mirza Bašić. Jedno poglavlje navedenoga magistarskog rada bavi se analizom proširenih glagolskih adverbijala uzročnoga značenja s postpozicijama, a ovaj rad predstavlja djelimično izmijenjenu, korigiranu i dopunjenu verziju toga poglavlja.

1. Uvod

U gramatičkoj strukturi turskoga jezika postpozicije se uvrštavaju u skupinu nepromjenljivih i nesamostalnih riječi. Primarna im je funkcija određivanje različitih odnosa između riječi u rečenici. Postpozicijske skupine sastoje se od dvije komponente. Jednu komponentu čini postpozicija, a drugu leksičko jezgro, odnosno imenska dopuna koju čini imenska riječ ili imenska skupina. Postpozicije se smještaju u postpoziciji u odnosu na leksičko jezgro i označavaju različite odnose leksičkoga jezgra s ostalim riječima i sintagmama u rečenici. Na temelju navedenoga, može se primijetiti da su postpozicije značenjski bliske prijedlozima u bosanskome jeziku. Razlika je u tome što se u gramatičkoj strukturi turskoga jezika postpozicije smještaju u postpoziciji u odnosu na leksičko jezgro čiji odnos određuju prema drugim riječima i sintagmama u rečenici, dok se u gramatičkoj strukturi bosanskoga jezika prijedlozi smještaju u prepoziciji u odnosu na samostalne riječi čiji odnos određuju prema drugim riječima u rečenici (v. Banguoğlu 1979: 39; Aksan 1983: 130; Topaloğlu 1989: 33; Jahić–Halilović–Palić 2000: 297–300). Budući da mogu označavati odnos uzroka, postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i *dolayı* (*zbog*) ulaze u sastav proširenih glagolskih adverbijala uzročnoga značenja u kojima funkciju leksičkoga jezgra preuzima imenska skupina u kojoj funkciju upravnoga člana ima glagolska imenica na *-Dik* ili glagolska imenica na *-(y)AcAk*.

U ovome se radu analiziraju gramatičke i značenjske osobitosti proširenih glagolskih adverbijala uzročnoga značenja koji se sastoje od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) / *dolayı* (*zbog*) i leksičkoga jezgra koje čini imenska skupina koja u procesu nominalizacije² nastaje preoblikom ishodišne rečenice s finitnim predikatom. U analizi se kao temeljni izvor građe koriste primjeri iz romanâ Kemala Tahira pod naslovom *Esir Şehrin İnsanları*, *Esir Şehrin Mahpusu* i *Yol Ayrımı*. Analiza je podijeljena u dva dijela. U prvome se dijelu analiziraju gramatičke i značenjske strukture postpozicijskih skupina uzročnoga značenja u kojima postpozicija *için* (*za, radi, zbog*) ima funkciju postpozicijskoga člana. U drugome dijelu analize govori se o gramatičkim i značenjskim osobitostima postpozicijskih skupina uzročnoga značenja u kojima postpozicija *dolayı* (*zbog*) obavlja funkciju postpozicijskoga člana. U radu se analiziraju i značenjski bliske sintaksičke konstrukcije u bosanskome jeziku. Na taj se način nastoji ukazati na sintaksičke konstrukcije kojima se iskazuje značenje uzroka u turskome i bosanskome jeziku.

2 U turskome jeziku nominalizacija jeste proces preoblike ishodišne rečenice s finitnim predikatom u imensku skupinu u kojoj odgovarajuća glagolska imenica ima funkciju upravnoga člana (v. Čaušević 2018: 57–58).

Svi pojmovi koji se navode u radu, a koji imaju rodni značaj i rodno obilježje, obuhvataju na jednak način i ženski i muški rod bez obzira na to da li se navode u ženskome ili muškome rodu. Autori rada potpisuje sve prijevode koji se navode u analizi primjera.

2. Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja s postpozicijom *için* (za, radi, zbog)

U gramatičkoj strukturi turskoga jezika postpozicija *için* (za, radi, zbog) uvrštava se u skupinu postpozicija koje zahtijevaju rekciju leksičkoga jezgra u apsolutnome padežu, odnosno u genitivu ako funkciju leksičkoga jezgra preuzima zamjenica. Kada se govori o značenjskoj strukturi navedene postpozicije, ona najčešće označava odnos namjere, namjene ili cilja. Stoga je značenjski bliska bosanskim prijedlozima *za* i *radi*, kojima se označava odnos namjere, namjene ili cilja. Međutim, u određenim kontekstualnim situacijama postpozicija *için* (za, radi, zbog) može označavati odnos uzroka. U takvim kontekstualnim situacijama navedena postpozicija značenjski je bliska bosanskome prijedlogu *zbog*, kojim se označava odnos uzroka (v. Hacıeminoğlu 1992: 98; Korkmaz 1995: 94–95; Li 2004: 519–522; Nalbant 2012: 88–89). Budući da u određenim kontekstualnim situacijama može označavati odnos uzroka, postpozicija *için* (za, radi, zbog) ulazi u sastav proširenih glagolskih adverbijala uzročnoga značenja u kojima funkciju imenske dopune ima imenska skupina u kojoj je upravni član glagolska imenica na *-DIk* ili glagolska imenica na *-(y)AcAk*. Imenska skupina koja obavlja funkciju leksičkoga jezgra, odnosno imenske dopune adverbijalne skupine uzroka s postpozicijom *için* (za, radi, zbog), nastaje preoblikom glagolske ili imenske ishodišne rečenice s finitnim predikatom.

2.1. Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja s postpozicijom *için* (za, radi, zbog) i leksičkim jezgrom koje čini imenska skupina koja nastaje preoblikom glagolske ishodišne rečenice

Prošireni glagolski adverbijal uzročnoga značenja s postpozicijom *için* (za, radi, zbog) jeste postpozicijska skupina u kojoj postpozicija *için* (za, radi, zbog) obavlja funkciju postpozicijskoga člana, dok funkciju leksičkoga jezgra, odnosno imenske dopune preuzima imenska skupina u kojoj glagolska imenica na *-DIk* ili glagolska imenica na *-(y)AcAk* ima funkciju upravnoga člana (v. Čaušević 1996:

354–355). Takve imenske skupine, koje preuzimaju funkciju imenske dopune uzročne adverbijalne skupine s postpozicijom *için* (*za, radi, zbog*), mogu nastajati preoblikom glagolskih ishodišnih rečenica s finitnim predikatom.

- (1) Ben **çömelerek gittiğim için**, Nazmi Cihangir'i birden dorukta gördüm. (YA: 189) / **Budući da sam išao u čučecem stavu**, odjednom sam ugledao Nazmija Džihangira na vrhu.
- (2) Nermin, **Kocamustafapaşa'nın neredede olduğunu bilmediği için**, sadece gülümsedi. (EŞİ: 437) / Nermina se samo nasmijala **jer nije znala gdje je Kodžamustafapaşa**.
- (3) **Saygı duyduğunuz için de**, üstün görüyorsunuz. (YA: 355) / **I zato što je poštujete**, smatrate je superiornom.

U primjerima (1), (2) i (3) prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja iskazuju se postpozicijskim skupinama u kojima postpozicija *için* (*za, radi, zbog*) ima funkciju postpozicijskoga člana, dok funkciju leksičkoga jezgra, odnosno imenske dopune preuzimaju imenske skupine u kojima je upravni član glagolska imenica na *-Dik*. S obzirom na to da se postpozicija *için* (*za, radi, zbog*) uvrštava u skupinu postpozicija koje zahtijevaju dopunu u apsolutnome padežu, imenske skupine koje obavljaju funkciju imenske dopune u sastavu uzročnih adverbijalnih skupina navode se u apsolutnome padežu. U primjeru (1) uzročna adverbijalna skupina sastoji se od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine *ben çömelerek git-tiğ-im* (*to da / što sam ja išao u čučecem stavu*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom glagolske ishodišne rečenice *Ben çömelerek gid-iyor-du-m* (*Ja sam išao u čučecem stavu*). Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste glagol *gitmek* (*odlaziti / otići, ići*), koji je u prvome licu jednine imperfekta na *-(I)yordu*, kojim se označava radnja koja se realizirala u neograničenome vremenskom toku prije trenutka govora (v. Ediskun 1999: 195–196). Dakle, predikatom ishodišne rečenice označava se radnja koja se povezuje sa sferom prošlosti, zbog čega glagolska imenica na *-Dik*, koja pokriva sferu sadašnjosti i prošlosti, preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja je, zapravo, imenska dopuna u sastavu proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. *Budući da* je predikat ishodišne rečenice u prvome licu jednine, na glagolsku imenicu na *-Dik* dodaje se prisvojni sufiks za prvo lice jednine kojim se naznačava da su subjekt i upravni član leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja obavlja funkciju

leksičkoga jezgra, odnosno imenske dopune proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. Funkciju finitnoga predikata kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena obavlja glagol *görmek* (*vidjeti, primjećivati / primijetiti, uočavati / uočiti*), koji je u prvome licu jednine određenoga perfekta kojim se označava radnja koja se realizirala prije trenutka govora i kojoj je govornik svjedočio ili je pak aktivno učestvovao u njenoj realizaciji (v. Gencan 2007: 321–322). Upravni član leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine i finitni predikat kojem je adverbijalna skupina uzroka podređena jesu u prvome licu jednine, što ukazuje na činjenicu da je upravni član leksičkoga jezgra adverbijalne skupine uzroka istovjetan u kategoriji lica i broja i s finitnim predikatom kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena, te da lična zamjenica prvoga lica jednine obavlja funkciju subjekta uzročne adverbijalne skupine i finitnoga predikata kojem je ona podređena.

U primjeru (2) prošireni glagolski adverbijal uzročnoga značenja sastoji se od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine *Nermin Kocamustafapaşa'nın neredede olduğunu bil-me-diğ-i için* (*to da / što Nermina nije znala gdje je Kodžamustafapaşa*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom glagolske ishodišne rečenice *Nermin Kocamustafapaşa'nın neredede olduğunu bil-mi-yor-du* (*Nermina nije znala gdje je Kodžamustafapaşa*). Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste glagol *bilmek* (*znati, saznati, razumijevati / razumjeti, poznavati / poznati*), koji je u odričnome obliku trećega lica jednine imperfekta na *-(I)yordu*. Glagolska imenica na *-DIk*, za koju je već navedena konstatacija da pokriva sferu sadašnjosti i prošlosti, preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine jer se predikatom ishodišne rečenice označava radnja koja se povezuje sa sferom prošlosti. Budući da je ishodišna rečenica u odričnome obliku, sadržaj uzročne adverbijalne skupine negira se dodavanjem negacijskoga sufiksa *-mA* na korijen glagola koji ima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja ulazi u sastav proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. Predikat ishodišne rečenice jeste u trećem licu jednine te se na glagolsku imenicu na *-DIk* dodaje prisvojni sufiks za treće lice jednine. Na taj se način označava da su subjekt i upravni član leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine istoznačni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja ima funkciju imenske dopune proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. Funkciju finitnoga predikata kojem je adverbijalna skupina uzroka podređena ima glagol *gülümsemek* (*smješhati se, nasmijati se*), koji je u trećem licu jednine određenoga perfekta. Upravni član

leksičkoga jezgra adverbijalne skupine uzroka i finitni predikat kojem je ona podređena jesu u trećem licu jednine, što pokazuje da je upravni član imenske dopune uzročne adverbijalne skupine istovjetan u kategoriji lica i broja i s finitnim predikatom kojem je adverbijalna skupina uzroka podređena, te da vlastita imenica *Nermin* (*Nermina*) ima funkciju subjekta uzročne adverbijalne skupine i finitnoga predikata kojem je ona podređena.

U primjeru (3) prošireni glagolski adverbijal uzročnoga značenja sastoji se od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine (*siz*) *saygı duy-duğ-unuz* [*to da / što je (vi) poštujete*], koja u procesu nominalizacije nastaje problikom glagolske ishodišne rečenice (*Siz*) *saygı duy-uyor-sunuz* [(*Vi*) *je poštujete*]. Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste kompozitni glagol *saygı duymak* (*poštovati, cijeniti, uvažavati*), koji je u drugome licu množine prezenta na *-(I)yor*, kojim se označava jednokratna radnja koja se realizira u trenutku govora (v. Gencan 1979: 278–280). Predikatom ishodišne rečenice označava se radnja u sadašnjem vremenu te glagolska imenica na *-Dik* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja ulazi u sastav proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. Predikat ishodišne rečenice navodi se u drugome licu množine te se na glagolsku imenicu na *-Dik* dodaje prisvojni sufiks za drugo lice množine kojim se naznačava da su subjekt i upravni član leksičkoga jezgra adverbijalne skupine uzroka identični u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja obavlja funkciju imenske dopune uzročne adverbijalne skupine. Finitni predikat kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena jeste kompozitni glagol *üstün görmek* (*smatrati vrednijim, superiornijim*), koji je u drugome licu množine prezenta na *-(I)yor*. Upravni član leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine i finitni predikat kojem je ona podređena jesu u drugome licu množine, a to pokazuje da je upravni član leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine identičan u kategoriji lica i broja i s finitnim predikatom kojem je prošireni glagolski adverbijal uzročnoga značenja podređen, te da lična zamjenica drugoga lica množine obavlja funkciju subjekta adverbijalne skupine uzroka i finitnoga predikata kojem je ona podređena.

Kada su u pitanju sintaksičke konstrukcije koje su u bosanskoj jeziku značenjski bliske turskim adverbijalnim skupinama uzroka koje se sastoje od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine u kojoj glagolska imenica na *-Dik* ima funkciju upravnoga člana, u prijevodu primjera (1), (2) i (3) navode se uzročne zavisne klauze koje se za glavnu klauzu vežu općim uzročnim veznicima

budući da, jer i zato što. U primjerima (1) i (3) opći uzročni veznici *budući da* i *zato što* uvode uzročne zavisne klauze u prepoziciji u odnosu na glavnu klauzu, dok u primjeru (2) opći uzročni vezni *jer* uvodi uzročnu zavisnu klauzu u postpoziciji u odnosu na glavnu klauzu. U gramatičkoj strukturi bosanskoga jezika opći uzročni veznici *jer* i *budući da* pozicijski su ograničeni, što ukazuje na činjenicu da opći uzročni veznik *jer* uvodi uzročne zavisne klauze samo u postpoziciji u odnosu na glavnu ili osnovnu klauzu, dok opći uzročni veznik *budući da* uvodi uzročne zavisne klauze samo u prepoziciji u odnosu na glavnu ili osnovnu klauzu. Opći uzročni veznik *zato što* nije pozicijski ograničen i može uvoditi uzročne zavisne klauze i u prepoziciji i u postpoziciji u odnosu na glavnu ili pak osnovnu klauzu (v. Jahić–Halilović–Palić 2000: 431–432).

- (4) **Silah taşmadiğim için**, bana, teslim olmak pek acı gelmedi. (YA: 293) / Nije me predaja mnogo potresla **jer nisam nosio oružje**.
- (5) **İngiliz yüzbaşısı kurbacını hafifçe oynattığı için**, Nermin Türkçe başladığı halde hemen Fransızcaya geçti. (EŞİ: 386) / **Budući da se engleski kapetan poigravao sa svojom kandžijom**, Nermina je odmah prešla na francuski uprkos tome što je počela pričati na turskom.
- (6) **Kötü şartlar içinde tanıştığımız için** özür dilerim. (EŞİ: 359) / Izvinjavam se **zbog toga što smo se upoznali u lošim okolnostima**.
- (7) Müdür sizi de sevmiyor beyefendi. **Faytoncu Osman Ağa'ya dayak attığımız için** sevmiyor. (EŞM: 357) / Direktor ne voli ni vas, gospodine. Ne voli **zato što ste pretukli kočijaša Osman-agu**.
- (8) Nermin, **bu kadar kolay anladıkları için** karşısındakilere minnetle gülümsedi. (YA: 472) / Nermina se zahvalno nasmijala sagovornicima **jer su je tako lahko razumjeli**.

Kao što je to bio slučaj u primjerima (1), (2) i (3), i u primjerima (4), (5), (6), (7) i (8) imenske dopune uzročnih adverbijalnih skupina s postpozicijom *čin (za, radi, zbog)* jesu imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom glagolskih ishodišnih rečenica. Međutim, u primjerima (4), (5), (6), (7) i (8) uočava se da nije identičan subjekt leksičkoga jezgra uzročnih adverbijalnih skupina i finitnoga predikata kojem su one podređene. U primjeru (4) prošireni glagolski adverbijal uzročnoga značenja sastoji se od postpozicije *čin (za, radi, zbog)* i imenske skupine (*ben*) *silah taşı-ma-diğ-im [to da / što (ja) nisam nosio oružje]*, koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom glagolske ishodišne rečenice (*Ben*) *silah taşı-mı-yor-du-m [(Ja) nisam nosio oružje]*. Predikat

ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupine jeste glagol *taşımak* (*nositi, prenositi / prenijeti, voziti, prevoziti / prevesti*), koji je u odričnome obliku prvoga lica jednine imperfekta na *-(I)yordu*. Budući da se predikatom ishodišne rečenice označava radnja koja se povezuje sa sferom prošlosti, glagolska imenica na *-DIk* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja čini leksičko jezgro proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. Ishodišna rečenica koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste u odričnome obliku, a sadržaj imenske skupine negira se dodavanjem negacijskoga sufiksa *-mA*. Predikat ishodišne rečenice jeste u prvome licu jednine te se prisvojni sufiks za prvo lice jednine dodaje na glagolsku imenicu na *-DIk*. Na taj se način označava da su subjekt i upravni član leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine identični u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja preuzima funkciju imenske dopune proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. Finitni predikat kojem je adverbijalna skupina uzroka podređena jeste kompozitni glagol *acı gelmek* (*rastužiti, potresti*), koji je u odričnome obliku trećega lica jednine određenoga perfekta. Upravni član leksičkoga jezgra adverbijalne skupine uzroka jeste u prvome licu jednine, dok je finitni predikat kojem je ona podređena u trećem licu jednine. To pokazuje distinkciju u kategoriji lica između upravnoga člana leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine i finitnoga predikata kojem je ona podređena. Zapravo, to ukazuje na činjenicu da nije identičan subjekt adverbijalne skupine uzroka i finitnoga predikata kojem je ona podređena. Lična zamjenica prvoga lica jednine ima funkciju subjekta proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja, dok glagolska imenica *teslim olmak* (*predavanje, predaja*) obavlja funkciju gramatičkoga subjekta finitnoga predikata kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena.

U primjeru (5) uzročna adverbijalna skupina sastoji se od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine *İngiliz yüzbaşısı kırbacını hafifçe oynat-tığ-ı* (*to da / što se engleski kapetan poigravao sa svojom kandžijom*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom glagolske ishodišne rečenice *İngiliz yüzbaşısı kırbacını hafifçe oynat-ıyor-du* (*Engleski kapetan poigravao se sa svojom kandžijom*). Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste glagol *oynatmak* (*razigravati / razigrati nekoga / nešto, poigravati se / poigrati se*), koji je u trećem licu jednine imperfekta na *-(I)yordu*. Glagolska imenica na *-DIk* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine jer se predikatom ishodišne rečenice označava radnja koja se povezuje sa sferom

prošlosti. Na glagolsku imenicu na *-Dik* dodaje se prisvojni sufiks za treće lice jednine kojim se naznačava da su subjekt i upravni član leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja ulazi u sastav adverbijalne skupine uzroka. Funkciju finitnoga predikata kojem uzročna adverbijalna skupina podređena obavlja glagol *geçmek* (*prelaziti / preći, prolaziti / proći*), koji je u trećem licu jednine određenoga perfekta. Bez obzira na to što su u trećem licu jednine i upravni član leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine i finitni predikat kojem je ona podređena, primjećuje se da nije identičan subjekt adverbijalne skupine uzroka i finitnoga predikata. Sintagma *İngiliz yüzbaşısı* (*engleski kapetan*) ima funkciju subjekatske sintagme proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja, dok vlastita imenica *Nermin* (*Nermina*) obavlja funkciju subjekta finitnoga predikata kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena.

U primjeru (6) adverbijalna skupina uzroka sastoji se od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine (*biz*) *kötü şartlar içinde tanış-tığ-ımız* [*to da / što smo se (mi) upoznali u lošim okolnostima*], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom glagolske ishodišne rečenice (*Biz*) *kötü şartlar içinde tanış-tı-k* [(*Mi*) *smo se upoznali u lošim okolnostima*]. Funkciju predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu ima glagol *tanışmak* (*upoznavati se / upoznati se*), koji je u prvome licu množine određenoga perfekta. S obzirom na to da se predikatom ishodišne rečenice označava radnja koja se povezuje sa sferom prošlosti, glagolska imenica na *-Dik* ima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja obavlja funkciju leksičkoga jezgra, odnosno imenske dopune uzročne adverbijalne skupine. Budući da je predikat ishodišne rečenice u prvome licu množine, prisvojni sufiks za prvo lice množine dodaje se na glagolsku imenicu na *-Dik*. Na taj se način naznačava da su subjekt i upravni član leksičkoga jezgra adverbijalne skupine uzročnoga značenja istoznačni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja ima funkciju imenske dopune u sastavu uzročne adverbijalne skupine. Funkciju finitnoga predikata kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena ima kompozitni glagol *özür dilemek* (*izvinjavati se / izviniti se*), koji je u prvome licu jednine prezenta na *-r*, kojim se označava trajna radnja koja se kontinuirano ponavlja prelazeći u svojstvo i naviku (v. Ergin 1993: 291–292). Dakle, upravni član leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine jeste u prvome licu množine, a finitni predikat kojem je adverbijalna skupina podređena jeste u prvome licu

jednine, što ukazuje na distinkciju u kategoriji lica i broja između upravnoga člana leksičkoga jezgra adverbijalne skupine uzroka i finitnoga predikata kojem je ona podređena. To naznačava i činjenicu da nije identičan subjekt uzročne adverbijalne skupine i finitnoga predikata kojem je ona podređena. Lična zamjenica prvoga lica množine ima funkciju subjekta proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja, a lična zamjenica prvoga lica jednine obavlja funkciju subjekta finitnoga predikata kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena.

U primjeru (7) prošireni glagolski adverbijal uzročnoga značenja sastoji se od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine (*siz*) *faytoncu Osman Ağa'ya dayak at-tiğ-iniz* [*to da / što ste (vi) pretukli kočijaša Osman-agu*], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom glagolske ishodišne rečenice (*Siz*) *faytoncu Osman Ağa'ya dayak at-ti-niz* [*(Vi) ste pretukli kočijaša Osman-agu*]. Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste kompozitni glagol *dayak atmak* (*tući / istući, pretući, mlatiti / premlatiti, lemati / izlemati*), koji je u drugome licu množine određenoga perfekta. Predikatom ishodišne rečenice označava se radnja koja se povezuje sa sferom prošlosti te glagolska imenica na *-DIk* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja kao imenska dopuna ulazi u sastav proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. Predikat ishodišne rečenice jeste u drugome licu množine te se na glagolsku imenicu na *-DIk* dodaje prisvojni sufiks za drugo lice množine kojim se označava da su subjekt i upravni član leksičkoga jezgra proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja kao leksičko jezgro ulazi u sastav adverbijalne skupine uzroka. Funkciju finitnoga predikata kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena obavlja glagol *sevmeK* (*voljeti / zavoljeti*), koji je u odričnome obliku trećega lica jednine prezenta na *-(I)yor*. Upravni član leksičkoga jezgra adverbijalne skupine uzroka jeste u drugome licu množine, dok je finitni predikat u trećem licu jednine, što ukazuje na distinkciju u kategoriji lica i broja između upravnoga člana leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine i finitnoga predikata kojem je ona podređena. To pokazuje i da nije identičan subjekt adverbijalne skupine uzroka i finitnoga predikata kojem je ona podređena. Lična zamjenica drugoga lica množine obavlja funkciju subjekta proširenoga glagolskoga adverbijala uzroka, dok lična zamjenica trećega lica jednine ima funkciju subjekta finitnoga predikata kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena.

U primjeru (8) adverbijalna skupina uzroka sastoji se od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine (*onlar*) *bu kadar kolay anla-dık-ları* [*to da / što su je (oni) tako lahko razumjeli*], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom glagolske ishodišne rečenice (*Onlar*) *bu kadar kolay anla-di-lar* [(*Oni*) *su je tako lahko razumjeli*]. Funkciju predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu ima glagol *anlamak* (*razumijevati / razumjeti, shvatati / shvatiti*), koji je u trećem licu množine određenoga perfekta. Glagolska imenica na *-DİK* ima funkciju upravnoga člana imenske skupine jer se predikatom ishodišne rečenice označava radnja koja se povezuje sa sferom prošlosti. Prisvojni sufiks za treće lice množine dodaje se na glagolsku imenicu na *-DİK*, te se na taj način naznačava da su subjekt i upravni član leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine identični u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja čini leksičko jezgro proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. Finitni predikat kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena jeste glagol *gülmsemek* (*smješati se, nasmijati se*), koji je u trećem licu jednine određenoga perfekta. Upravni član leksičkoga jezgra adverbijalne skupine uzroka jeste u trećem licu množine, dok je finitni predikat u trećem licu jednine. To pokazuje distinkciju u kategoriji lica i broja između upravnoga člana leksičkoga jezgra adverbijalne skupine uzroka i finitnoga predikata, te da nije identičan subjekt uzročne adverbijalne skupine i finitnoga predikata kojem je ona podređena. Lična zamjenica trećega lica množine ima funkciju subjekta uzročne adverbijalne skupine, a vlastita imenica *Nermin* (*Nermina*) obavlja funkciju subjekta finitnoga predikata kojem je adverbijalna skupina uzroka podređena.

U prijevodu primjera (4), (5), (6), (7) i (8) ponovo se navode zavisnosložene rečenice s uzročnom klauzom. Zapravo, kao prijevodni ekvivalenti turskih adverbijalnih skupina uzroka s postpozicijom *için* (*za, radi, zbog*) navode se uzročne zavisne klauze koje se za glavnu klauzu vežu općim uzročnim veznicima *jer, budući da*, i *zato što*, odnosno značenjski obilježenim uzročnim veznikom *zbog toga što*. U primjerima (4) i (8) opći uzročni veznik *jer* uvodi uzročne zavisne klauze u postpoziciji u odnosu na glavnu klauzu. U primjeru (5) opći uzročni veznik *budući da* uvodi uzročnu zavisnu klauzu u prepoziciji u odnosu na glavnu klauzu. U primjerima (6) i (7) opći uzročni veznik *zato što* i značenjski obilježeni uzročni veznik *zbog toga što* uvode uzročne zavisne klauze u postpoziciji u odnosu na glavnu klauzu. Kada je u pitanju značenjski obilježeni uzročni veznik *zbog toga što*, on nije pozicijski ograničen i može uvoditi uzročne zavisne klauze

i u prepoziciji i u postpoziciji u odnosu na glavnu ili osnovnu klauzu (v. Jahić–Halilović–Palić 2000: 432).

2.1.1. Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja s postpozicijom *için* (za, radi, zbog) i leksičkim jezgrom koje čini imenska skupina koja nastaje preoblikom ishodišne rečenice u kojoj funkciju predikata ima analitički ili perifrastični glagolski oblik

Leksičko jezgro proširenih glagolskih adverbijala uzročnoga značenja s postpozicijom *için* (za, radi, zbog) mogu činiti imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom ishodišnih rečenica u kojima funkciju predikata imaju analitičke ili perifrastične forme glagola kojima se označavaju vidske ili modalne karakteristike glagolske radnje. Takve adverbijalne skupine uzročnoga značenja sastoje se od postpozicije *için* (za, radi, zbog) i leksičkoga jezgra, odnosno imenske dopune koju čini imenska skupina koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice u kojoj funkciju predikata obavlja perifrastična ili analitička forma glagola.

- (9) **Durumunun acıklı maskaralığını, İstanbul tevkifhanesinin ikinci kısmında, şeker bayramının ikinci günü, ancak sezebildiği için** kendisini sahiden ayıplıyordu. (EŞM: 145) / Zamjerala je samoj sebi **jer je tek drugog dana Ramazanskog bajrama u drugom paviljonu istanbulskog zatvora mogla primijetiti bolnu sramota stanja u kojem se nalazi**.
- (10) **Ölen kendisini yeterince savunamadığı için** bizim milletçe suçlu sayılır. (EŞİ: 136) / **Zbog toga što se preminuli nije mogao dovoljno zaštititi**, narodne ga mase smatraju krivim.
- (11) Hemen gidip Fethi Bey'i de, **seni almış olduğun için** tebrik edeceğim! (YA: 44) / Odmah ću otići i čestitati gospodinu Fethiju **zato što je odabrao tebe**.

U primjeru (9) uzročna adverbijalna skupina sastoji se od postpozicije *için* (za, radi, zbog) i imenske skupine (o) *durumunun acıklı maskaralığını, İstanbul tevkifhanesinin ikinci kısmında, şeker bayramının ikinci günü, ancak seze-bil-diğ-i* [to da / što je (ona) tek drugog dana Ramazanskog bajrama u drugom paviljonu istanbulskog zatvora mogla primijetiti bolnu sramotu stanja u kojem se nalazi], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice (O) *durumunun acıklı maskaralığını, İstanbul tevkifhanesinin ikinci kısmında, şeker*

bayramının ikinci günü, ancak sez-e-bil-di [(Ona) je tek drugog dana Ramazanskog bajrama u drugom paviljonu istanbulskog zatvora mogla primijetiti bolnu sramotu stanja u kojem se nalazi]. Funkciju predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu obavlja glagol *sezmek* (*osjećati / osjetiti, primjećivati / primijetiti*), koji je u trećem licu jednine analitičke forme za izražavanje mogućnosti ili sposobnosti za izvršenje određene djelatnosti. U gramatičkoj strukturi turskoga jezika analitička forma posibilitativnosti sastoji se od dvije komponente. Prvu komponentu čini osnovni glagol na koji se dodaje konverbní sufix -A, dok je druga komponenta glagol *bilmek* (*znati, saznati, razumijevati / razumjeti, poznavati / poznati*), koji u sastavu analitičke forme posibilitativnosti preuzima funkciju pomoćnoga glagola. U navedenoj analitičkoj formi pomoćni glagol *bilmek* (*znati, saznati, razumijevati / razumjeti, poznavati / poznati*) konjugira se kroz sva glagolska vremena i načine te može primati i sufikse infinitivnih glagolskih oblika. Kada se govori o značenjskoj strukturi forme posibilitativnosti, njome se označava sposobnost, kompetentnost i spremnost gramatičkoga subjekta da izvrši radnju koja se označava osnovnim glagolom (v. Eker 2005: 474; Mehmet 2007: 81–82).

U primjeru (10) adverbijalna skupina uzročnoga značenja sastoji se od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine *ölen kendisini yeterince savun-a-ma-diğ-i* (*to da / što se preminuli nije mogao dovoljno zaštititi*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice *Ölen kendisini yeterince savun-a-ma-di* (*Preminuli se nije mogao dovoljno zaštititi*). Funkciju predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu ima glagol *savunmak* (*braniti / odbraniti, štititi / zaštititi*), koji je u trećem licu jednine analitičke forme nemogućnosti. Analitičkom formom nemogućnosti ukazuje se na činjenicu da subjekt nije sposoban realizirati radnju koja se označava glagolom. Navedena forma tvori se dodavanjem konverbnoga sufixa -A i sufixa za negaciju -mA na korijen ili osnovu osnovnoga glagola (v. Čaušević 1996: 307; Kara 2011: 1430). Tako se u primjeru (10) na korijen glagola *savunmak* (*braniti / odbraniti, štititi / zaštititi*) dodaje konverbní sufix -A i sufix za negaciju -mA.

U primjeru (11) adverbijalna skupina uzroka sastoji se od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine *(O) seni al-mış ol-duğ-u* [*to da / što je (on) odabrao tebe*], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice *(O) seni al-mış ol-du* [*(On) je odabrao tebe*]. Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste glagol *almak* (*uzimati / uzeti, odabrati, odabrati za suprugu, dobijati / dobiti, primati / primiti*),

koji je u trećem licu jednine perifrastične forme kojom se označava svršenost radnje. U ovome primjeru navedena perifrastična forma sastoji se od osnovnoga glagola *almak* (*uzimati / uzeti, odabrati, odabrati za suprugu, dobijati / dobiti, primati / primiti*), na čiji se korijen dodaje participijski sufiks *-mİş*, i pomoćnoga glagola *olmak* (*biti / postati*).

U prijevodu primjera (9), (10) i (11) navode se uzročne zavisne klauze koje se za glavnu klauzu vežu općim uzročnim veznicima *jer* i *zato što*, odnosno značenjski obilježenim uzročnim veznikom *zbog toga što*. U primjerima (9) i (11) opći uzročni veznici *jer* i *zato što* uvode uzročne zavisne klauze u postpoziciji u odnosu na glavnu klauzu, dok u primjeru (10) značenjski obilježeni uzročni veznik *zbog toga što* uvodi uzročnu zavisnu klauzu u prepoziciji u odnosu na glavnu klauzu.

2.1.2. *Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja s postpozicijom için (za, radi, zbog) i leksičkim jezgrom koje čini imenska skupina koja nastaje preoblikom pasivne ishodišne rečenice*

Leksičko jezgro proširenih glagolskih adverbijala uzročnoga značenja s postpozicijom *için (za, radi, zbog)* mogu činiti imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom pasivnih ishodišnih rečenica. Takve se uzročne adverbijalne skupine sastoje od dvije komponente. Jednu komponentu čini postpozicija *için (za, radi, zbog)*, a druga je komponenta imenska skupina koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom pasivne ishodišne rečenice.

- (12) **Savaş yüzünden yollar kapandıği için** çalıştım İspanya elçiliğinde. (EŞİ: 27) / Radio sam u Španskom konzulatu **zato što su putevi bili zatvoreni zbog rata**.
- (13) **Yazı yazması yasak edildiği için** on parası da yok. (EŞİ: 216) / **S obzirom na to da je zabranjeno pisati tekstove**, on nema ni prebijene pare.

U primjeru (12) uzročna adverbijalna skupina sastoji se od postpozicije *için (za, radi, zbog)* i imenske skupine *savaş yüzünden yollar kapan-dıđ-ı (to da / što su putevi bili zatvoreni zbog rata)*, koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice *Savaş yüzünden yollar kapan-dı (Putevi su bili zatvoreni zbog rata)*. Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste glagol *kapanmak (zatvarati se / zatvoriti se, biti zatvaran / biti zatvoren)*, koji je u pasivnome glagolskom stanju. Pasivni glagol *kapanmak (zatvarati se / zatvoriti se, biti zatvaran / biti zatvoren)* derivira se dodavanjem

sufiksa *-n* na korijen aktivnoga glagola *kapamak* (*zatvarati* / *zatvoriti*). U gramatičkoj strukturi turskoga jezika pasivno glagolsko stanje izražava se dodavanjem sufiksa *-n* na korijen ili osnovu aktivnih glagola koji se završavaju vokalom (v. Čaušević 1996: 220).

U primjeru (13) prošireni glagolski adverbijal uzročnoga značenja sastoji se od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine *yazı yazması yasak edil-diğ-i* (*to da / što je zabranjeno pisati tekstove*), koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice *Yazı yazması yasak edil-di* (*Zabranjeno je pisati tekstove*). Funkciju predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu ima kompozitni glagol *yasak edilmek* (*zabranjivati se / zabraniti se, biti zabranjivan / biti zabranjen*), koji je u pasivnome glagolskom stanju. Navedeni pasivni kompozitni glagol izvodi se dodavanjem nastavka *-Il* na korijen glagola *etmek*, koji ima funkciju pomoćnoga glagola u sastavu aktivnoga kompozitnog glagola *yasak etmek* (*zabranjivati / zabraniti*). Naime, pasivno glagolsko stanje iskazuje se dodavanjem nastavka *-Il* na korijen ili osnovu aktivnih glagola koji se završavaju bilo kojim konsonantom osim konsonanta *-l* (v. Čaušević 1996: 220).

U prijevodu primjera (12) navodi se uzročna zavisna klauza koja se za glavnu klauzu veže općim uzročnim veznikom *zato što*. U ovome primjeru opći uzročni veznik *zato što* uvodi uzročnu zavisnu klauzu u postpoziciji u odnosu na glavnu klauzu. U prijevodu primjera (13) koristi se uzročna zavisna klauza koja se za glavnu klauzu veže značenjski obilježenim uzročnim veznikom *s obzirom na to*. Uzročni veznik *s obzirom na to* značenjski je obilježen i njime se označava pasivni uzrok (v. Jahić–Halilović–Palić 2000: 432).

2.2. Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja s postpozicijom *için* (*za, radi, zbog*) i leksičkim jezgrom koje čini imenska skupina koja nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice

Leksičko jezgro adverbijalnih skupina uzročnoga značenja s postpozicijom *için* (*za, radi, zbog*) mogu činiti imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom imenskih ishodišnih rečenica. Takve se uzročne adverbijalne skupine sastoje od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice s pomoćnim glagolom *imek* (*biti*) ili pak imenske rečenice s predikativom *var* (*ima, postoji, nalazi se*) / *yok* (*nema, ne postoji, ne nalazi se*).

- (14) **Patronun akrabası olduđu için**, doğruca içeri geçti. (YA: 207) / Ušla je pravo unutra **jer je gazdina rodica**.
- (15) **Zengin olduđu için** arkadaşları kendisinden her zaman biraz uzak durmuşlardı. (EŞİ: 133) / Prijatelji su se uvijek držali podaleko od njega **zato što je bogat**.
- (16) **Serbest Parti'nin durumundan da haberim olmadığı için**, Fethi Bey'in kuru gürlütye pabuç bırakmadan konuşmasındaki rahatlığı beğenmiştim. (YA: 456) / **Budući da nisam znao ništa ni o stanju u Partiji za slobodu**, svjđela mi se opuštenost u govoru gospodina Fethija, koji se u svom obraćanju nije osvrtao na galamu i dobacivanja.

U primjerima (14) i (15) primjećuje se da se prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja sastoje od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice s pomoćnim glagolom *imek* (*biti*). S druge strane, u primjeru (16) uočava se da se uzročna adverbijalna skupina sastoji od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice s predikativom *yok* (*nema, ne postoji, ne nalazi se*). U primjeru (14) adverbijalna skupina uzroka sastoji se od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine (*o*) *patronun akrabası ol-duğ-u* [*to da / što je (ona) gazdina rodica*], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice (*O*) *patronun akrabası-dir* [(*Ona*) *je gazdina rodica*]. Imenski predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu sastoji se od dvije komponente. Prva je komponenta leksičko jezgro koje čini prva genitivna veza³ *patronun akrabası* (*gazdina rodica*), a drugu komponentu čini lični nastavak za treće lice jednine nenaglašenoga prezentskog oblika pomoćnoga glagola *imek* (*biti*). U procesu preoblike imenske ishodišne rečenice u imensku skupinu pomoćni glagol *imek* (*biti*) zamjenjuje se pomoćnim glagol *olmak* (*biti / postati*), na čiji se korijen dodaje glagolska imenica na *-DIk* jer se

3 U gramatičkoj strukturi turskoga jezika genitivna veza jeste imenička sintagma koja se sastoji od dvije komponente. Prvu komponentu čini atributski član genitivne veze, dok je druga komponenta upravni član. U genitivnoj vezi funkciju i atributskoga i upravnoga člana imaju imenice ili pak zamjenice koje upućuju na imenice (v. Demir 2007: 35–37). Prva genitivna veza jeste imenička sintagma kojom se izražava kategorijalna prisvojnost ili pripadnost. Atributski član prve genitivne veze ima na sebi padežni nastavak za genitiv, dok se na upravni član dodaje prisvojni sufiks za treće lice jednine (v. Benzer 2012: 1053). Druga genitivna veza predstavlja imeničku sintagmu kojom se izražava opće svojstvo i kategorija. Atributski član druge genitivne veze jeste u apsolutnome padežu, a na upravni se član dodaje prisvojni sufiks za treće lice jednine (v. Karahan 2005: 44–45).

imenski predikat ishodišne rečenice navodi u prezentu. Na glagolsku imenicu na *-Dlk* dodaje se prisvojni sufiks za treće lice jednine kojim se naznačava da su subjekt i upravni član leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom imenske ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja čini leksičko jezgro proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. Finitni predikat kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena jeste kompozitni glagol *çeri geçmek* (*ulaziti / ući unutra, prelaziti / preći unutra, prolaziti / proći unutra*), koji je u trećem licu jednine određenoga perfekta. Upravni član leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine i finitni predikat kojem je ona podređena jesu u trećem licu jednine. To ukazuje na činjenicu da je upravni član leksičkoga jezgra adverbijalne skupine uzroka istovjetan u kategoriji lica i broja i s finitnim predikatom, te da lična zamjenica trećega lica jednine obavlja funkciju subjekta uzročne adverbijalne skupine i finitnoga predikata kojem je ona podređena.

U primjeru (15) adverbijalna skupina uzročnoga značenja sastoji se od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine (*o*) *zengin ol-duğ-u* [*to da / što je (on) bogat*], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice (*O*) *zengin-dir* [(*On*) *je bogat*]. Leksema *zengin* (*bogat*) jeste leksičko jezgro imenskoga predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu, dok drugu komponentu imenskoga predikata čini lični nastavak za treće lice jednine nenaglašenoga prezentskog oblika pomoćnoga glagola *imek* (*biti*). U procesu preoblike imenske ishodišne rečenice u imensku skupinu pomoćni glagol *olmak* (*biti / postati*) zamjenjuje pomoćni glagol *imek* (*biti*). Budući da se imenski predikat ishodišne rečenice navodi u prezentu, glagolska imenica na *-Dlk* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja čini imensku dopunu proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. Prisvojni sufiks za treće lice jednine dodaje se na glagolsku imenicu na *-Dlk*. Na taj se način obilježava da su subjekt i upravni član leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine istoznačni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom imenske ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja kao leksičko jezgro ulazi u sastav adverbijalne skupine uzroka. Funkciju finitnoga predikata kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena obavlja glagol *durmak* (*stajati / stati, zaustavljati se / zaustaviti se, pozicionirati se*), koji je u trećem licu množine pluskvamperfekta kojim se označava radnja koja se realizirala prije neke druge radnje u prošlosti (v. Şahin 2003: 162). Upravni član leksičkoga jezgra adverbijalne skupine uzroka jeste u trećem licu jednine, dok je finitni predikat u trećem licu množine, što ukazuje na distinkciju u kategoriji lica i broja između upravnoga člana leksičkoga jezgra

uzročne adverbijalne skupine i finitnoga predikata kojem je ona podređena. To označava i distinkciju između subjekta adverbijalne skupine uzroka i subjekta finitnoga predikata kojem je ona podređena. Lična zamjenica trećega lica jednine ima funkciju subjekta proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja, dok leksema *arkadaşları* (*njegovi prijatelji*) obavlja funkciju subjekta finitnoga predikata kojem je uzročna adverbijalna skupina podređena.

U primjeru (16) uzročna adverbijalna skupina sastoji se od postpozicije *için* (*za, radi, zbog*) i imenske skupine *Serbest Parti'nin durumundan da haberim ol-ma-diğ-ı* [*to da / što nisam znao ništa ni o stanju u Partiji za slobodu* (*dosl. to da / što nije postojala moja vijest ni o stanju u Partiji za slobodu*)], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice *Serbest Parti'nin durumundan da haberim yok-tu* [*Nisam znao ništa ni o stanju u Partiji za slobodu* (*dosl. Nije postojala moja vijest ni o stanju u Partiji za slobodu*)]. U procesu nominalizacije, u okviru kojega se imenska ishodišna rečenica preoblikuje u imensku skupinu koja čini leksičko jezgro adverbijalne skupine uzroka, predikativ *yok* (*nema, ne postoji, ne nalazi se*) zamjenjuje se pomoćnim glagolom *olmak* (*biti / postati*). S obzirom na to da se predikativom *yok* (*nema, ne postoji, ne nalazi se*) negira imenska rečenica prisvojnoga značenja, negacija se označava dodavanjem negacijskoga sufiksa *-mA* na korijen pomoćnoga glagola *olmak* (*biti / postati*).

U prijevodu primjera (14), (15) i (16) navode se uzročne zavisne klauze koje se za glavnu klauzu vežu općim uzročnim veznicima *jer, zato što i budući da*. U primjerima (14) i (15) opći uročni veznici *jer* i *zato što* uvode uzročne zavisne klauze u postpoziciji u odnosu na glavnu klauzu, dok u primjeru (16) opći uzročni veznik *budući da* uvodi uzročnu zavisnu klauzu u prepoziciji u odnosu na glavnu klauzu.

2.3. Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja s postpozicijom *için* (*za, radi, zbog*) koji su podređeni infinitnim glagolskim oblicima

Adverbijalne skupine uzročnoga značenja s postpozicijom *için* (*za, radi, zbog*) mogu biti podređene infinitnim glagolskim oblicima. U takvim primjerima uzročne adverbijalne skupine ne povezuju se neposredno s finitnim predikatom, već su podređene infinitnome glagolskom obliku.

- (17) **Kuvayı Milliye'ye çalıştığı için** yedi yıl cezaya çarptılmış bir insanın karısı, düşmanların milli bayramları onuruna verdikleri bir baloya katılmıştı. (YA: 471) / Supruga čovjeka koji je osuđen na sedam godina zatvora **zbog toga što je radio za pokret Nacionalna snaga,**

prisustvovala je balu koji su neprijatelji priredili povodom njihovog nacionalnog praznika.

- (18) Uzun, maksatsız gezilerinden birisinde – **daha evlenmediği için** tek başına – İsviçre’ye uğrayınca Bern’e gidip mektupla kazandığı dostun yüzünü görmek istemişti. (EŞİ: 158) / Kada je na jednom od svojih dugih i besmislenih putovanja svratio u Švicarsku sâm **jer se još nije bio oženio**, otišao je u Bern i htio je vidjeti prijateljicu s kojom se upoznao posredstvom pisama.

U primjerima (17) i (18) prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja s postpozicijom *çin* (*za*, *radi*, *zbog*) nisu neposredno povezani s finitnim predikatom, već su podređeni infinitnim glagolskim oblicima. U primjeru (17) uzročna adverbijalna skupina sastoji se od postpozicije *çin* (*za*, *radi*, *zbog*) i imenske skupine (*o*) *Kuvayı Milliye’ye çalış-tığ-ı* [*to da / što je (on) radio za pokret Nacionalna snaga*], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice (*O*) *Kuvayı Milliye’ye çalış-ıyor-du* [(*On*) *je radio za pokret Nacionalna snaga*]. Primjećuje se da uzročna adverbijalna skupina nije neposredno povezana s glagolom *katılmak* (*priključivati se / priključiti se, učestvovati, prisustvovati*), koji ima funkciju finitnoga predikata, već je podređena glagolu *çarpılmak* (*udarati se, biti udaran / biti udaren*), koji obavlja funkciju upravnoga člana participske atributske konstrukcije *Kuvayı Milliye’ye çalıştığı için yedi yıl cezaya çarpılmış* [*koji je osuđen na sedam godina zatvora zbog toga što je radio za pokret Nacionalna snaga* (dosl. *koji je udaren u kaznu od sedam godina zatvora zbog toga što je radio za pokret Nacionalna snaga*)]. U procesu atribucije⁴ navedena participska atributska konstrukcija nastaje preoblikom ishodišne rečenice (*O*) *Kuvayı Milliye’ye çalıştığı için yedi yıl cezaya çarpılmış* [(*On*) *je osuđen na sedam godina zatvora zbog toga što je radio za pokret Nacionalna snaga*], te ulazi u sastav subjekatske sintagme temeljne rečenice.

U primjeru (18) adverbijalna skupina uzroka sastoji se od postpozicije *çin* (*za*, *radi*, *zbog*) i imenske skupine (*o*) *daha evlen-me-diğ-i* [*to da / što se (on) još uvijek nije oženio*], koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice (*O*) *daha evlen-me-di* [(*On*) *se još uvijek nije oženio*]. Uočava se da adverbijalna skupina uzroka nije neposredno povezana s glagolom *istemek* (*željeti / poželjeti, htjeti, zahtijevati*), koji obavlja funkciju finitnoga predikata,

4 U gramatičkoj strukturi turskoga jezika atribucija predstavlja “proces u okviru kojega se ishodišna rečenica preoblikuje u atributsku skupinu u kojoj particip ili proparticip obavlja funkciju upravnoga člana” (Solak–Bašić 2020: 50).

već je podređena glagolu *uğramak* (*svraćati / svratiti*), koji preuzima funkciju upravnoga člana konverbne skupine (*o*) *uzun, maksatsız gezilerinden birisinde – daha evlenmediği için tek başına – İsviçre’ye uğrayınca [kada je (on) na jednom od svojih dugih i besmislenih putovanja svratio u Švicarsku sâm jer se još nije bio oženio]*. U procesu adverbijalizacije⁵ navedena konverbna skupina nastaje preoblikom ishodišne rečenice (*O*) *uzun, maksatsız gezilerinden birisinde – daha evlenmediği için tek başına – İsviçre’ye uğradı [Na jednom od svojih dugih i besmislenih putovanja (on) je svratio u Švicarsku sâm jer se još nije bio oženio]*. Primjećuje se da u ustroju temeljne rečenice konverbna skupina preuzima funkciju adverbijalne odredbe vremena.

U prijevodu primjera (17) i (18) navode se uzročne zavisne klauze koje se vežu za osnovnu klauzu uzročnim veznicima *zbog toga što* i *jer*. Primjećuje se da se uzročne zavisne klauze ne povezuju neposredno s glavnom klauzom, već se uzročnim veznicima *zbog toga što* i *jer* vežu za osnovnu klauzu koja je dio gramatičkoga ustroja glavne klauze (v. Jahić–Halilović–Palić 2000: 420).

3. Prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja s postpozicijom *dolayı* (*zbog*)

Postpozicija *dolayı* (*zbog*) uvrštava se u skupinu postpozicija koje zahtijevaju dopunu u ablativu. Navedena postpozicija označava odnos uzroka i značenjski je bliska bosanskome prijedlogu *zbog*. Postpozicija *dolayı* (*zbog*) ulazi i u sastav proširenih glagolskih adverbijala uzročnoga značenja. Takvi se prošireni glagolski adverbijali sastoje od dvije komponente. Jedna je komponenta postpozicija *dolayı* (*zbog*), dok drugu komponentu čini leksičko jezgro, odnosno imenska skupina koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom ishodišne rečenice i u kojoj funkciju upravnoga člana preuzima glagolska imenica na *-Dik* ili glagolska imenica na *-(y)AcAk*. U adverbijalnim skupinama uzročnoga značenja s postpozicijom *dolayı* (*zbog*) na leksičko jezgro dodaje se padežni nastavak za ablativ, prvenstveno zato što postpozicija *dolayı* (*zbog*) zahtijeva dopunu u ablativu (v. Gülsevin 2015: 894; Čaušević 2018: 164). U romanima koji su bili predmet analize bilježe se samo četiri primjera u kojima se upotrebljavaju uzročne adverbijalne skupine s postpozicijom *dolayı* (*zbog*).

5 U turskome jeziku adverbijalizacija predstavlja “proces u okviru kojega se ishodišna rečenica preoblikuje u adverbijalnu skupinu u kojoj konverb ili kvazikonverb obavlja funkciju upravnoga člana” (Solak–Bašić 2020: 50).

- (19) Dördüncü Murat devrinde **tütün, kahve içtiklerinden dolayı** on binlerce insanın boynu vurulmuş... (EŞİ: 344) / U periodu vladavine Murata IV hiljade je ljudi pogubljeno **jer su pušili duhan i pili kafu...**
- (20) **Evladını sevdiğinden dolayı** da insanları mahpusa atacaklar mı? (EŞİ: 344) / Hoće li se ljudi hapsiti i **zbog toga što vole svoje potomke?**
- (21) **Durumumu hatırlattığınızdan dolayı** minnettarım. (EŞİ: 371) / Zahvaljujem se **jer ste me podsjetili u kakvoj sam situaciji.**
- (22) **Hanımfendiyle Sabriye Hanım'ı üzdüğümden** dolayı özür dilerim. (EŞİ: 389) / Izvinjavam se **zbog toga što sam uznemiravao uvaženu gospođu i gospođu Sabriju.**

U primjerima (19), (20), (21) i (22) prošireni glagolski adverbijali uzročnoga značenja iskazuju se postpozicijskim skupinama u kojima postpozicija *dolayı* (*zbog*) ima funkciju postpozicijskoga člana, dok funkciju leksičkoga jezgra, odnosno imenske dopune preuzimaju imenske skupine u kojima je upravni član glagolska imenica na *-DIk*. Budući da se postpozicija *dolayı* (*zbog*) svrstava u skupinu postpozicija koje zahtijevaju dopunu u ablativu, padežni nastavak za ablativ dodaje se na imenske skupine koje obavljaju funkciju imenske dopune u sastavu uzročnih adverbijalnih skupina. U primjeru (19) adverbijalna skupina uzroka sastoji se od postpozicije *dolayı* (*zbog*) i imenske skupine (*onlar*) *tütün, kahve iç-tik-leri* [*to da / što su (oni) pušili duhan i pili kafu*] na koju se dodaje padežni sufiks za ablativ. Navedena imenska skupina, koja ima funkciju leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine, nastaje preoblikom ishodišne rečenice (*Onlar*) *tütün, kahve iç-iyor-lar-di* [(*Oni*) *su pušili duhan i pili kafu*]. Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste glagol *çmek* (*piti / popiti, pušiti, konzumirati*), koji je u trećem licu množine imperfekta na *-(I)yordu*. Budući da se predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu izražava radnja koja se povezuje sa sferom prošlosti, glagolska imenica na *-DIk* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja u funkciji leksičkoga jezgra, odnosno imenske dopune ulazi u sastav uzročne adverbijalne skupine. Na glagolsku imenicu na *-DIk* dodaje se prisvojni sufiks za treće lice množine i padežni nastavak za ablativ. Prisvojni sufiks za treće lice množine dodaje se na glagolsku imenicu na *-DIk* zato što je u trećem licu množine predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu. Na taj se način naznačava da su subjekt i upravni član leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine istoznačni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne

rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu. Padežni sufiks za ablativ dodaje se zato što postpozicija *dolayı (zbog)* zahtijeva dopunu u ablativu.

U primjeru (20) uzročna adverbijalna skupina sastoji se od postpozicije *dolayı (zbog)* i imenske skupine (*o*) *evladını sev-diğ-i [to da / što (on) voli svoje potomke]* na koju se dodaje ablativni nastavak. Navedena imenska skupina nastaje preoblikom ishodišne rečenice (*O*) *evladını sev-er [(On) voli svoje potomke]*. Funkciju predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu obavlja glagol *sevmek (voljeti / zavoljeti)*, koji je u trećem licu jednine prezenta na *-r*. S obzirom na to da se predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu označava radnja koja se povezuje sa sferom sadašnjosti, glagolska imenica na *-Dik* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja čini leksičko jezgro proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. Predikat ishodišne rečenice jeste u trećem licu jednine, zbog čega se na glagolsku imenicu na *-Dik* dodaje prisvojni sufiks za treće lice jednine kojim se označava da su subjekt i upravni član leksičkoga jezgra adverbijalne skupine uzroka istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja ulazi u sastav proširenoga glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. Ablativni nastavak dodaje se na imensku skupinu jer se postpozicija *dolayı (zbog)* uvrštava u skupinu postpozicija koje zahtijevaju ablativ.

U primjeru (21) adverbijalna skupina uzročnoga značenja sastoji se od postpozicije *dolayı (zbog)* i imenske skupine (*siz*) *durumumu hatırlat-tı-ğ-ınız [to da / što ste me (vi) podsjetili u kakvoj sam situaciji]* na koju se dodaje ablativni sufiks. Navedena imenska skupina nastaje preoblikom ishodišne rečenice (*Siz*) *durumumu hatırlat-tı-nız [(Vi) ste me podsjetili u kakvoj sam situaciji]*. Predikat ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu jeste glagol *hatırlatmak (podsjećati / podsjetiti)*, koji je u drugome licu množine određenoga perfekta. Glagolska imenica na *-Dik* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine jer se predikatom ishodišne rečenice označava radnja koja se povezuje sa sferom prošlosti. Na glagolsku imenicu na *-Dik* dodaje se prisvojni sufiks za drugo lice množine i padežni sufiks za ablativ. Prisvojni sufiks za drugo lice množine dodaje se jer je predikat ishodišne rečenice u drugome licu množine. Na taj se način naznačava da su subjekt i upravni član leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja ima funkciju leksičkoga jezgra proširenoga

glagolskog adverbijala uzročnoga značenja. Padežni sufiks za ablativ dodaje se zbog toga što postpozicija *dolayı* (*zbog*) predstavlja postpoziciju koja zahtijeva dopunu u ablativu.

U primjeru (22) prošireni glagolski adverbijal uzročnoga značenja sastoji se od postpozicije *dolayı* (*zbog*) i imenske skupine (*ben*) *hanimefendiyle Sabriye Hanım'ı üz-düğ-üm* [*to da / što sam (ja) uznemiravao gospođu i gospođu Sabriju*] na koju se dodaje padežni nastavak za ablativ. Navedena imenska skupina nastaje preoblikom ishodišne rečenice (*Ben*) *hanimefendiyle Sabriye Hanım'ı üz-dü-m* [(*Ja*) *sam uznemiravao uvaženu gospođu i gospođu Sabriju*]. Funkciju predikata ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu obavlja glagol *üzmek* (*uznemiravati / uznemiriti, rastuživati / rastužiti*), koji je u prvome licu jednine određenoga perfekta. Predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu označava se radnja koja se povezuje sa sferom prošlosti, zbog čega glagolska imenica na *-DIk* preuzima funkciju upravnoga člana imenske skupine koja čini leksičku dopunu u sastavu uzročne adverbijalne skupine. Na glagolsku imenicu na *-DIk* dodaje se prisvojni sufiks za prvo lice jednine i ablativni nastavak. Predikat ishodišne rečenice jeste u prvome licu jednine te se na glagolsku imenicu na *-DIk* dodaje prisvojni sufiks za prvo lice jednine kojim se označava da su subjekt i upravni član leksičkoga jezgra uzročne adverbijalne skupine istoznačni u kategoriji lica i broja sa subjektom i predikatom ishodišne rečenice koja se u procesu nominalizacije preoblikuje u imensku skupinu koja preuzima funkciju leksičke dopune u sastavu adverbijalne skupine uzroka. Padežni nastavak za ablativ dodaje se jer postpozicija *dolayı* (*zbog*) zahtijeva dopunu u ablativu.

U prijevodu primjera (19), (20), (21) i (22) navode se uzročne zavisne klauze koje se za glavnu klauzu vežu općim uzročnim veznikom *jer*, odnosno značenjski obilježenim uzročnim veznikom *zbog toga što*. U svim primjerima uzročne zavisne klauze uvode se u postpoziciji u odnosu na glavnu klauzu.

4. Zaključak

U radu su analizirane gramatičke i značenjske osobitosti postpozicijskih skupina kojima se iskazuje značenje uzroka u savremenome turskom jeziku. Analiza primjera zabilježenih u romanima Kemala Tahira pod naslovom *Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu i Yol Ayrımı* ukazala je na činjenicu da funkciju leksičkoga jezgra postpozicijskih skupina uzročnoga značenja obavljaju

imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom glagolskih ili pak imenskih ishodišnih rečenica s finitnim predikatom. U analizi se moglo vidjeti da se postpozicijske skupine uzročnoga značenja mogu upotrebljavati i u jednosubjekatskim i u višesubjekatskim rečenicama. Tako su u romanima koji su bili predmet analize evidentirane rečenice u kojima je identičan subjekt postpozicijske skupine uzročnoga značenja i finitnoga predikata kojem je ona podređena, ali i rečenice u kojima nije identičan subjekt postpozicijske skupine uzročnoga značenja i finitnoga predikata kojem je ona podređena. Analiza odabranih primjera pokazala je da funkciju leksičkoga jezgra postpozicijskih skupina uzročnoga značenja mogu preuzimati i imenske skupine koje u procesu nominalizacije nastaju preoblikom ishodišnih rečenica u kojima funkciju predikata imaju pasivni glagoli ili pak analitičke ili perifrastične glagolske forme. U analizi se, također, moglo primijetiti da u određenim kontekstualnim situacijama postpozicijske skupine uzročnoga značenja mogu biti podređene infinitnim glagolskim oblicima. To pokazuju analizirani primjeri u kojima postpozicijske skupine uzročnoga značenja nisu neposredno povezane s finitnim predikatom, već su podređene infinitnim glagolskim oblicima.

Kada su u pitanju statistički podaci, u romanima koji su bili predmet analize zabilježeno je mnogo više primjera u kojima se koriste prošireni glagolskim adverbijali uzročnoga značenja u kojima postpozicija *için* (*za, radi, zbog*) ima funkciju postpozicijskoga člana. Naime, uočene su samo četiri rečenice u kojima se upotrebljavaju uzročne adverbijalne skupine u kojima postpozicija *dolayı* (*zbog*) obavlja funkciju postpozicijskoga člana.

Analiza ponuđenih prijevodnih ekvivalenata pokazala je da bosanske uzročne zavisne klauze koje se za osnovnu ili glavnu klauzu vežu uzročnim veznicima predstavljaju sintaksičke konstrukcije koje su značenjski bliske postpozicijskim skupinama kojima se iskazuje značenje uzroka u savremenome turskom jeziku. U prijevodu analiziranih primjera najčešće su se koristile uzročne zavisne klauze koje se za glavnu klauzu vežu općim uzročnim veznicima *jer, zato što i budući da*. Pored toga, moglo se primijetiti da se u prijevodu određenih primjera navode uzročne zavisne klauze koje se za glavnu klauzu vežu uzročnim veznicima *zbog toga što i s obzirom na to*, koji predstavljaju značenjski obilježene uzročne veznike.

ON SEMANTIC POTENTIAL OF EXTENDED CASUATIVE VERBAL ADVERBIALS WITH POSTPOSITIONS

SUMMARY

Postpositional phrases, where the postpositions *için* (for, because of, due to) or *dolayı* (because of) function as postpositional correlatives, are syntactic constructions that can express causation. In such causative adverbial phrases, the function of the lexical core is taken by a noun phrase which is formed during the process of nominalization by transforming the initial clauses with finite predicates, where the function of the correlative is marked by verbal nouns ending in *-DIk / -(y)AcAk*. The objective of this paper is to analyze grammatical and semantic structures of postpositional phrases expressing causation in modern Turkish language. The paper also discusses semantically similar constructions in Bosnian language. Such analysis tends to identify syntactic constructions expressing causation in Turkish and Bosnian language that are genetically and typologically different languages.

Key words: postpositions, postpositional phrases, *için* (for, because of, due to), *dolayı* (because of), causation

IZVORI

- EŞİ – Tahir, Kemal (2005), *Esir Şehrin İnsanları*, İthaki Yayınları, İstanbul.
EŞM – Tahir, Kemal (2010), *Esir Şehrin Mahpusu*, 10. Baskı, İthaki Yayınları, İstanbul.
YA – Tahir, Kemal (2010), *Yol Ayrımı*, 4. Baskı, İthaki Yayınları, İstanbul.

LITERATURA

- Aksan, Doğan (1983), *Sözcük Türleri I-II*, 2. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
Banguoğlu, Tahsin (1979), *Ana Hatlarıyla Türk Grameri*, Dergah Yayınları, Ankara.
Benzer, Ahmet (2012), “Belirtili Ad Tamlamasında İyelik ve İlgi Eki Yanılgısı”, *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature an History of Turkish or Turkic*, 7/4, Ankara, 1051–1061.
Čaušević, Ekrem (1996), *Gramatika suvremenoga turskog jezika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.

- Čaušević, Ekrem (2018), *Ustroj, sintaksa i semantika infinitivnih glagolskih oblika u turskom jeziku: Turski i hrvatski jezik u usporedbi i kontrastiranju*, Ibis grafika, Zagreb.
- Demir, Celâl (2007), “Türkiye Türkçesi Gramerlerinde İsim Tamlaması Sorunu ve Bir Tasnif Denemesi”, *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 7/1, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 27–54.
- Ediskun, Haydar (1999), *Türk Dilbilgisi*, 6. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Eker, Süer (2005), *Çağdaş Türk Dili*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Ergin, Muharrem (1993), *Türk Dil Bilgisi*, 21. Baskı, Bayrak Basım Yayım Tanıtım, İstanbul.
- Gencan, Tahir Nejat (1979), *Dilbilgisi*, 4. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Gencan, Tahir Nejat (2007), *Dilbilgisi*, Tek Ağaç Eylül Yayıncılık, Ankara.
- Gülsevin, Selma (2015), “-DİK / -(y)AcAk + İyelik Yapılarının Öznelinde İlgi Ekinin Kullanılması Üzerine”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4/3, Erzurum, 889–898.
- Hacıeminoğlu, Necmettin (1992), *Türk Dilinde Edatlar*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Jahić, Dževad, Senahid Halilović, Ismail Palić (2000), *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe, Zenica.
- Kara, Funda (2011), “‘Bil’ Tasvir Fiilinin İşlevleri”, *Turkish Studies: International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6/1, Ankara, 1421–1438.
- Karahan, Leylâ (2005), *Türkçede Söz Dizimi*, 9. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Zeynep (1995), “Uçun-üçün-için vb. Edatların Üzerine”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. I, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 94–97.
- Li, Yong-Song (2004), *Türk Dillerinde Son Takılar*, Kebikeç Yayınları, İstanbul.
- Mehmet, Gülsün (2007), “Yeterlilik Kategorisi ve Salar Türkçesindeki Görünümü”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 4/3, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 80–90.
- Nalbant, Mehmet Vefa (2012), “Üçün ve İçin Edatları Üzerine Yeni Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 19/2, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 87–94.
- Solak, Edina, Mirza Bašić (2020), “Prilog proučavanju konverbâ i kvazikonverbâ u djelu Kutadgu bilig i savremenome turskom jeziku”, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, vol. 69, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 47–69.
- Şahin, Hatice (2003), “Birleşik Çekimli Fiillerin Zaman ve Anlam Açısından Gösterdiği Çeşitlilikler”, *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/4, Uludağ Üniversitesi Yayınları, Bursa, 157–168.
- Topaloğlu, Ahmet (1989), *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.